

Strogo kontrolisani rizici

Posle brojnih peripetija, u četvrtak 20. maja američki Senat je konačno usvojio zakon kojim se određuje nova uloga pojedinih državnih agencija i značajno proširuju ovlašćenja centralne banke. Nova regulativa predviđa precizne mehanizme koji podrazumevaju i potencijalnu likvidaciju velikih banaka i finansijskih kompanija suočenih sa ozbiljnim problemima, koje bi mogle da za sobom ponovo povuku nacionalnu privredu u propast

Dejan Krstić, za Bankar iz Amerike

Kad je posle višemesečne bespoštedne borbe sa najrazličitijim ideološkim protivnicima predsednik SAD konačno potpisao finalnu verziju novog zakona o zdravstvenoj zaštiti, postalo je savršeno jasno da će sledeća tačka na dnevnom redu administracije Baraka Obame biti sveobuhvatna reforma finansijskog sektora. U samom početku, činilo se da postoji apsolutni konsenzus svih političkih faktora da se što je moguće pre osmisli precizna regulativa kojom bi se konačno zaveo red u najvažnijim segmentima ekonomskog sistema SAD.

Prva verzija predloga novog zakona o reformi finansijskog sistema našla se pred predstavnicima Senata SAD još početkom aprila. Optimistička očekivanja američke javnosti da će zakon o regulisanju finansijskih tokova biti brzo i lako usvojen uskoro će se pokazati krajnje nerealnim. Klupko neočekivanih događaja počelo je brzo da se odmotava kad je nekolicina senatora iz redova demokratske partije pokazala partijsku neposlušnost. Oni su, naime, tražili da se amandmanima

unesu brojne izmene i dopune, što je u velikoj meri usporilo usvajanje ovog značajnog zakona. U tom trenutku, međutim, situacija se iznenada do krajnosti iskomplikovala.

BERZANSKA DRAMA

Početkom maja, kad su američki narodni poslanici odlučili da predlog zakona o reformi finansijskog sektora po treći put vrata na doradu, samo 350 kilometara severoistočno od Kapitola (Capitol Hill) odigravala se prava berzanska drama. U četvrtak 6. maja monetarni tokovi na njujorškoj berzi potpuno su lišeni prisustva finansijske logike i funkcionisali su mimo okvira ekonomskih zakonitosti. Tog dana, negde oko 14 sati po lokalnom vremenu, vrednost industrijskog indeksa Dau Džons (Dow Jones) potpuno neočekivano pala je za čitavih 300 poena da bi samo pola sata kasnije, bez ikakvog objašnjenja, bila umanjena za dodatnih 111 poena. U periodu između 14 sati i 46 minuta i 14 sati i 48 minuta, berzanska amplituda izazvala je dodatni potres kakav se ne pamti na

Volstritu (Wall Street). Za samo dva minuta vrednost indeksa Dau Džons pala je za još 584 poena. Bilo je dakle dovoljno samo pedesetak minuta da se vrednost najvažnijeg segmenta njujorške berze strmoglavi za fantastičnih 995 poena. Ubrzo su se pojavile špekulacije da je u kolopletu bizarnih događaja koji su umalo izazvali kolaps najveće svetske berze zakazao ljudski faktor. Prema zvanično potvrđenim informacijama, berzanski trgovac Siti banke (Citi Bank) je prilikom kupovine akcija kompanije „Procter and Gamble“, koja inače već decenijama važi za lidera američke hemijske industrije, pogrešno otkucio numeričke vrednosti. Tako je berzansku transakciju od 16 miliona dolara greškom predstavio kao prodaju deonica u vrednosti od 16 milijardi dolara. Samo nekoliko minuta kasnije, većina akcija na njujorškoj berzi zabeležila je pad od 37 odsto. Do kraja ovog po mnogo čemu jedinstvenog dana na Volstritu indeks Dau Džons izgubio je blizu hiljadu indeksnih poena ili 9,2 odsto i sa 10.868 pao na 9.873. Prevedeno na

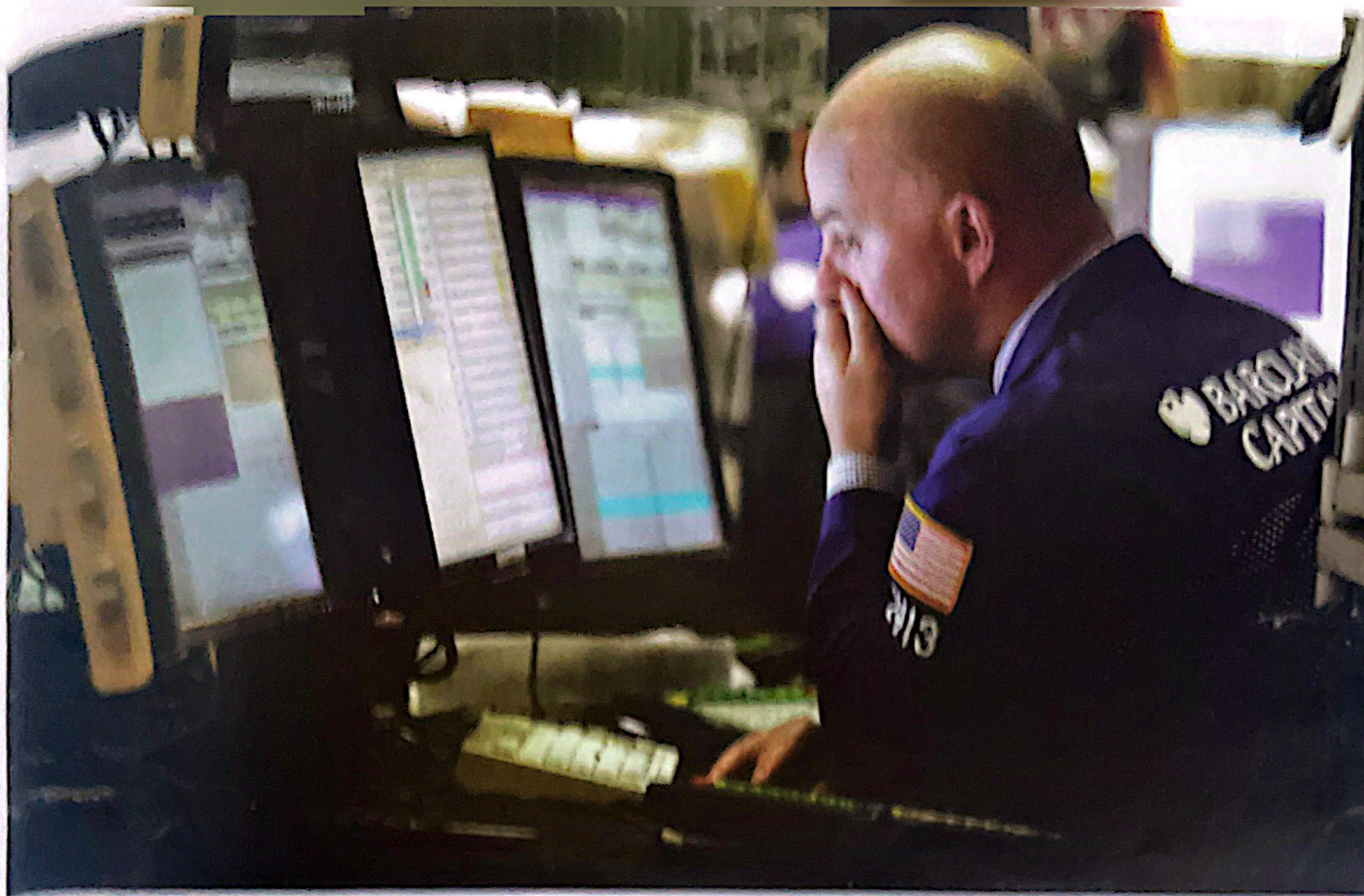

Foto: Beta

perik matematike i apsolutnih vrednosti, zabeležen je gubitak od 1.000 milijardi dolara berzanskog kapitala. Tokom narednih nekoliko sati situacija se za nijansu stabilizovala da bi na kraju ipak bila doneta konačna odluka o poništavanju transakcija koje su tog 6. maja obavljene u vremenskom intervalu od 14 sati i 40 minuta do 15 sati. Već tada je postalo jasno da situacija potpuno izmiče kontroli tako da je u ponedjeljak 10. maja Američka komisija za berzu i hartije od vrednosti (US Securities and Exchange Commission - SEC) odlučila da sprovede opsežnu istragu povodom ovih, do sada nezabeleženih dešavanja na njujorškoj berzi.

EVROPSKI TALAS

Dramatična monetarna kretanja na Volstritu, koja su za samo 50 minuta izbrisala tržišne vrednosti akcija za više od milijardu dolara, izazvala su drastično smanjenje vrednosti deonica širom sveta. Odmah je pokrenuta lančana reakcija pa su početkom naredne nedelje gotovo svi indeksi završili

Prema zvanično potvrđenim informacijama, berzanski trgovac Citi banke je početkom maja, prilikom kupovine akcija kompanije Procter and Gamble, pogrešno otkucao numeričke vrednosti. Tako je berzansku transakciju od 16 miliona dolara greškom predstavio kao prodaju deonica u vrednosti od 16 milijardi dolara. Samo nekoliko minuta kasnije, većina akcija na njujorškoj berzi zabeležila je pad od 37 odsto

trgovački dan u minusu.

I dok su glavni akteri sa Volstrita još pokušavali da posle greške rasejanog brokera što pre konsoliduju svoje redove, berzanske trgovce dodatno je uznemirila vest o sukobima policije i demonstranata pred grčkim parlamentom, neposredno posle usvajanja predloženog zakona o drastičnim budžetskim restrikcijama. Potom su u američkim berzanskim krugovima za veoma kratko vreme prostrujale glasine o pravih motivima finansijske pomoći koju su Grcima uputili evropski saveznici. Prema procenama pojedinih ekonomskih analitičara u SAD, zajam koji su u vrednosti od 110 milijardi evra Grčkoj odobrili EU i Međunarodni monetarni fond, predstavlja zapravo samo vešt manevar nemačkih i francuskih banaka s ciljem da smanje vlastite gubitke. Isti izvori procenjuju minimalne izgleda da Grčka vrati svoje kratkoročne dugove u predviđenom roku te da je gotovo sigurno da će se dužnička kriza ubrzo proširiti i na druge članice evrozone, a pre svih na Portugal i Španiju. Sindrom već vi-

denog zahvatio je berzanske tokove u SAD, Dau Džons je nastavio vrtoglavi pad, dok je pažnju američke javnosti sve više privlačila ekonomska kriza koja je s druge strane okeana potresala zemlje Evropske unije.

U emisiji „Nightly Business Report“ američke TV mreže PBS, poznati komentator Tom Hadson (Tom Hudson) istakao je da će se finansijskoj krizi koja je minulih nedelja pogodila Grčku najviše obradovati retki američki turisti koji su ovog leta namerili da posete Evropu. U isto vreme, međutim, milioni Amerikanaca imaju puno razloga za brigu jer se ekonomska kriza u Evropi po tradiciji uvek negativno odražavala na privredu Amerike.

PRIJATELJSKA ZEMLJA

Ako propadne Grčka, naglasio je Hadson, propašće i evro i Evropska unija i vekovni san o ujedinjenoj Evropi. Krizu kroz koju Grčka prolazi danas, Hadson upoređuje sa različitim situacijama iz bliže i dalje prošlosti ove, za Ameriku tradicionalno prijateljske zemlje. Veoma indikativan je,

na primer, period s kraja 19. veka kad je Grčka sa premijerom Trikoupisom na čelu, po prvi put u svojoj istoriji i zvanično proglasila bankrotstvo. Sledeća ekonomska kriza pogodila je Grčku tokom građanskog rata koji se u ovoj zemlji vodio u periodu od 1946. do 1949. godine. Posle poraza Grčke komunističke partije, Sjedinjene Američke Države počinju da finansijski mnogo aktivnije pomažu novostečenog evropskog saveznika. Ova saradnja posebno dolazi do izražaja krajem šezdesetih godina 20. veka, kad Grčkom upravlja vojna hunta poznata i pod imenom „Režim pukovnika“. Američka administracija tad je lansirala takozvanu Trumanovu doktrinu i Maršalov plan kao simultani program za ekonomski oporavak Evrope, čiji je cilj bio da se zapadnoj Evropi povrati vera u osnovne vrednosti tržišne ekonomije. Više od tri decenije SAD su izdašno pomagale grčku privredu sve do početka 21. veka, otkad Grčka više gravitira prema EU. Eskalacija ekonomske krize u Evropi prekinula je majsku letargiju ame-

ričkih senatora koji su u tokom vremenskom intervalu po hitnom postupku usvojili nekoliko izuzetno značajnih zakonskih akata. Naravno, najpre je bilo važno zaštititi sopstvenu kožu tako da su američki zakonodavci, gotovo jednoglasno, doneli odluku o neprihvatanju predloga Međunarodnog monetarnog fonda da se odobri jednokratna finansijska pomoć u vrednosti od 40 milijardi dolara za spas grčke ekonomije. Članice Evropske unije su takode tražile da MMF obezbedi dodatnih 310 milijardi dolara, u okviru paketa zajmova i garancija od 1.000 milijardi dolara, kako bi se sprečilo prenošenje grčkih finansijskih nedaća na ostale zemlje evrozone sa velikim budžetskim deficitima, kao što su Portugal i Španija. Sjedinjene Američke Države, inače, imaju najveći udeo u finansijskom potencijalu MMF-a, uz garantovano pravo veta koje dosad nikad nisu koristile. Doprinos SAD budžetu MMF-a iznosi približno 50 milijardi dolara. Odbijajući predlog evropskih partnera, senatori su odlučili da umesto novca MMF-

u pošlju izvršnog direktora koji će najpre proceniti kreditnu sposobnost nacionalnih ekonomija potencijalnih partnera.

STIDLJIVI ZRACI OPTIMIZMA

Čitavo finansijsko-političko zamešateljstvo dogodilo se neposredno nakon objavljivanja prvih pozitivnih rezultata koje je posle dužeg vremena zabeležila američka privreda. Prema izveštaju sekretarijata za ekonomiju, tokom aprila maloprodaja je u Sjedinjenim Američkim Državama porasla za 0,4 odsto. Potražnja, koja podstiče najveći deo ekonomske aktivnosti, već nekoliko meseci zaredom nastavila je da beleži pristojan rast. Poverenje potrošača znatno se poboljšalo između ostalog i zbog informacija koje stižu iz Obaminih kabineta o otvaranju nekoliko stotina hiljada novih radnih mesta. Prema podacima američke Centralne banke ohrabruje i oporavak industrijskog sektora, koji je u aprilu zabeležio rast od 0,8 odsto. Svi ovi stidljivi zraci optimizma brzo su, nažalost,

pali u senku dramatičnih dešavanja na Volstritu i zemljama Evropske unije što se izuzetno negativno odrazilo na vrednost indeksa kako na njujorškoj tako i na ostalim berzama sveta. Posle brojnih peripetija, u četvrtak

Prva istraživanja javnog mnjenja pokazuju da gotovo dve trećine Amerikanaca podržava striktno regulisanje poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija

20. maja, američki Senat je konačno usvojio Zakon o sveobuhvatnoj reformi finansijskog sistema SAD, kojim se određuje nova uloga pojedinih državnih agencija i značajno proširuju ovlašćenja centralne banke. Cilj zakona je da predvidi i spreči eventualno ponavljanje ekonomske krize iz 2008. Ovaj zakonski akt definitivno

predstavlja najozbiljniju reformu finansijske regulative u Americi još od okončanja "velike depresije" tridesetih godina 20. veka. Zakon predviđa precizne mehanizme koji podrazumevaju i potencijalnu likvidaciju velikih banaka i finansijskih kompanija koje su suočene sa ozbiljnim problemima. Na taj način u velikoj meri je smanjen rizik da u doglednoj budućnosti nesolventni konglomerati za sobom ponovo povuku nacionalnu privredu u propast. Prva istraživanja javnog mnjenja pokazuju da gotovo dve trećine Amerikanaca podržava striktno regulisanje poslovanja banaka i drugih finansijskih institucija. Tokom narednih nedelja uslediće detaljno uskladjivanje zakonskog predloga usvojenog u Senatu sa znatno obimnijom varijantom koja je još krajem 2009. godine izglasana u Predstavničkom domu Kongresa SAD. Očekuje se da bi finalnu verziju novog zakona o finansijskoj reformi predsednik Obama mogao verifikovati uoči Dana nezavisnosti koji se u Americi proslavlja 4. jula. ■■

Sajt Ekonomist media grupe – EMportal, ubuduće će, u skladu sa novim korporativnim imidžom kompanije, nositi naziv **emg.rs**
Zbog promene imena naša nova internet adresa je **www.emg.rs**, a radi Vašeg lakšeg privikavanja još izvesno vreme možete koristiti i domen **www.emportal.rs**

Uz isti kvalitet i nove sadržaje ostajemo Vaš pouzdan izvor poslovnih informacija

Najnovije vesti
Analize
Komentari
Intervjui
Berze

Informacije su novac
Saznajte prvi, 24 sata dnevno

www.emg.rs

Afera Goldman Sachs

Moralni bankrot

Komisija za praćenje poslovanja berze i hartija od vrednosti podnela je tužbu protiv sive eminencije najrazličitijih finansijskih marifetluka do sad nedodirljivog bankarskog giganta u trenutku kad su se čelnici te moćne finansijske institucije spremali da isplate pet milijardi dolara za premije i bonuse. Taj potez Obamine administracije povučen je u izuzetno važnom političkom trenutku, kada predsednik SAD nastoji da svim raspoloživim sredstvima nadvlada republikansku opoziciju u nameri da se u Kongresu izglasaju najnoviji zakonski predlozi koji bi doneli znatno oštriju regulativu celokupnog finansijskog sektora

Dejan Krstić, za Bankar iz Amerike

Minulih meseci talas populizma s „desne obale“ žestoko je zapljusnuo Ameriku. Konzervativne političke snage svakodnevno organizuju mitinge protiv aktuelne vlasti, pre svega protiv predsednika Baraka Obame. Skupovi poznatiji kao „čajanke“ (tea party) doveli su do radikalnog zaoštavanja političkih, ideoloških pa čak i rasnih razlika. Ukratko, „događanje naroda“ na američki način. Zaista nije lako biti na čelu Sjedinjenih Američkih Država u trenutku kad je prosečnom Amerikancu mnogo važnije normalno funkcionisanje finansijskih tokova od brige za vlastito zdravlje.

JEDAN POZIV MENJA SVE

Pošto je po izglasavanju novog Zakona o zdravstvenoj zaštiti, preko noći navukao gnev većeg dela nacije, Barak Obama je, čini se, ipak na pravom putu da povрати bar deo poljuljanog poverenja američkih birača. Najnoviji paket reformi u domenu finansija i zaštite potrošača sledeći je veliki zakonski predlog na listi zadataka predsednika SAD. Dok se partijski „vojnici“ u Kongresu pripremaju za još jedno verbalno vojevanje, federalni organi u skladu sa važećim propisima povlače dosta radikalne poteze u pravcu regulisanja ekonomskih tokova u SAD. Prvi nagašaj velikog spremanja na Volstritu (Wall Street) čini se da je naišao na

veoma pozitivne reakcije javnosti u SAD. Postepeno provetravanje ustajalog stanja koje već godinama nagriza suštinu američkog finansijskog sistema donelo je i konkretne rezultate. Prvi na udaru američke administracije našao se bankarski gigant, siva eminencija najrazličitijih finansijskih marifetluka, po mnogima nedodirljivi Goldman Saks (Goldman Sachs). Kompanija osnovana davne 1869. oduvek je vodila

Goldman Saks, kompanija osnovana davne 1869, oduvek je vodila politiku „miroljubive koegzistencije“ i sa republikancima i sa demokratama

politiku „miroljubive koegzistencije“ i sa republikancima i sa demokratama. Iako su bankari u suštini pristalice konzervativnih političkih ideja, tokom poslednjih predsedničkih izbora Goldman Saks je donacijom od milion dolara finansirao kampanju Baraka Obame.

Vest da je Komisija za praćenje poslovanja berze i hartija od vrednosti (Securities and Exchange Commission - SEC) podnela tužbu protiv investicione kompanije Goldman Saks zatekla je

čelnike te moćne finansijske institucije tokom završnog sumiranja poslovnih rezultata ostvarenih u prvom kvartalu 2010. Planirano je da kompanije Lilojd Blankfein (Lloyd Blankfein) pompezno saopšti kako je Goldman Saks tokom prvog tromesečja ostvario prihod od 11 milijardi dolara, što je za čitavih 2 milijarde više u odnosu na isti period prošle godine, dok je vrednost kompanije porasla sa 3,39 na 5,59 dolara po akciji. Podatak koji čelnici ove kompanije planirali da podele sa poslovnim partnerima, federalnim institucijama i javnošću, svakako je iznenađavajuće. Na isplatu premija i bonusa planirano je da se u tu svrhu isplati više od pet milijardi dolara, ali umereno honorara na bankovnom računima najviši rukovodioci Goldman Saks dobili su sudske pozive.

MALA POMOĆ PRIJATELJA

Na osnovu rezultata dvogodišnje istrage Komisije za praćenje poslovanja berze i hartija od vrednosti tvrdi se da je još u samom početku krize na tržištu nekretnina Goldman Saks obmanuo investitore u pogledu akcija vezanih za drugorazredne hipoteke. Tužba protiv jedne od najvećih investicionih kompanija u svetu otkrila je pozadinu prevare u kojoj se Gol-

Goldman Saks svesno upustio u rizičnu finansijsku avanturu koju je osmislio poznati stručnjak u oblasti zajedničkih investicionih fondova Džon Polson (John Paulson). Ovaj hedž (hedge) menadžer koji, uzgred, nije ni u kakvom odnosu sa bivšim ministrom finansija SAD Henrijem Polsonom, zajedno sa partnerima Goldman Saks veoma brzo je sačinio investicione pakete izdanih berzanskih derivata koji su im prezentovani brokerima koji se bavili hedž fondova bave isključivo investicijama visokog rizika.

Polson je počeo nekoliko godina ranije kada je posmatrajući nerealne monetarne vrednosti koje su 2005. i 2006. godine karakterisale izazvalo tržište nekretnosti, pre svega u Kaliforniji, Arizoni, Nevadi i Floridi, Polson zaključio da će mu mala pomoć prijatelja u oblasti za kratko vreme mogao doneti izuzetan profit. Odmah je otvorio prava vrata i zajedno sa svojim ljudima Goldman Saks uradio temeljnu analizu hipotekarnih tokova. Polson je došao do zaključka da u nave-

plan bio je veoma jednostavan. Valjalo je ubediti investitore da svež novac ulažu u kreditiranje nekretnina dok bi njegova „fantomska“ firma za posredovanje u trgovini hartijama od vrednosti taj isti novac preusmerila u potpuno

Tužba protiv jedne od najvećih investicionih kompanija u svetu otkrila je pozadinu prevare u kojoj se Goldman Saks svesno upustio u rizičnu finansijsku avanturu koju je osmislio Džon Polson, poznati stručnjak u oblasti zajedničkih investicionih fondova

suprotnom pravcu. Suština poslovne politike kompanije Paulson&Co ogledala se u bezbednoj berzanskoj strategiji. Investicione transakcije bez izuzetka isključivale su i najmanju mogućnost poverilaca da naplate svoja hipotekarna potraživanja. Za to vreme,

brokeri Goldman Saks pripremili su portfolio pod korporativnim nazivom „Abacus 2007 AC1“ zamišljajući vredno od ugovora klijenata sa uspešno lošom kreditnom istorijom. Ispoljujući pouzdane informacije iz svoje ruke, Polson je otpočeo i sa ulaganjem vlastitog kapitala tipajući isključujući na nelikvidnost olako odobrenih kredita za koje se unapred sumnjalo da će biti otplaćeni. Zadatak koji je Goldman Saks bio je da pronađe dovoljno pohlepnih investitora koji bi bez velikog premišljanja uložili u zajednički poslovni projekat. Investitori su tih dana olako kupovali takozvane obveznice kolateralnih potraživanja (Collateralized debt obligation - CDO) koje su na prvi pogled obećavale brz i lak profit. Goldman Saks je u rekordnom roku pronašao idealnog kupca za svoj proizvod i to u nemačkoj IKB banci (IKB Deutsche Industriebank AG) koja nije proveravala detalje konkretnih transakcija uzdajući se isključivo u procenu kreditnih agencija koje su uglavnom radile po diktatu moćnih političko-finansijskih lobija, kako na Volstritu tako i u Vašingtonu.

Sledeća žrtva bila je jedna od najvećih finansijskih institucija u Velikoj Britaniji, Škotska kraljevska banka (Royal Bank of Scotland) koja je samo u ovom projektu izgubila više od 850 miliona dolara. Imajući u vidu klimu koja je tokom 2006. godine vladala u američkim ekonomskim krugovima, zajednički projekat Džona Polsona i kompanije Goldman Saks bez velikih problema bezbedno je priveden kraju. Procenjuje se da je ovaj zajednički hedž fond u periodu od 2007. do 2009. godine ostvario čist prihod od fantastičnih 20 milijardi dolara.

VIDANJE RANJENIKA

Videvši da je novi investicioni program za kratko vreme stekao popularnost među bankama u Evropi, čelnici Goldman Saks su odlučili da se projektu Abacus pridruži i mladi njujorški broker francuskog porekla Fabrice Ture (Fabrice T. Tourre). Perspektivni menadžer Goldman Saks, koji se školovao na elitnoj „Ecole Centrale Paris“ u glavnom gradu Francuske, kao i na prestižnom Univerzitetu Stanford (Stanford University) u Kaliforniji, najzaslužniji je što se u kasnijoj fazi čitavom projektu priključila i Škotska kraljevska banka. Zanimljivo je da se tužba Komisije za praćenje poslovanja berze i hartija od vrednosti (SEC) odnosi na Goldman Saks u celini, dok

se pojedinačno pominje samo ime Fabrice Turea. Glavni igrač, Džon Polson, zasad je pošteđen krivičnog gonjenja. Zvanična istraga u Americi još traje, ali čitava afera polako poprima međunarodni karakter. Kako trenutno stvari stoje, američka finansijska kompanija Goldman Saks sigurno će morati da odgovori na brojna pitanja, kako poslovnim partnerima tako i najvišim predstavnicima nemačke i britanske vlade.

Prvi se oglašio premijer Velike Britanije Gordon Braun (Gordon Brown) koji je pozvao zvanični Vašington da temeljito istraži poslovanje investicionog giganta koji je, prema njegovim rečima, umesto finansijskog definitivno doživeo moralni bankrot. Nemačka je takođe najavila da će tražiti detaljne informacije u vezi s čitavim slučajem.

Podsećanja radi, nemačka vlada, baš kao i vlada Velike Britanije, nedavno su bile prinudene da interventnim merama od sigurne propasti spasavaju nekoliko velikih banaka koje su zahvaljujući investicionim transakcijama sa američkom bankom Goldman Saks izgubile više milijardi dolara. U Velikoj Britaniji najjači udarac pretrpela je Škotska kraljevska banka čiji su gubici povezani s akvizicijom delova holandske banke ABN Amro. Prema tužbi Komisije za praćenje poslovanja berze

Dok se partijski „vojnici“ u Kongresu pripremaju za još jedno verbalno vojevanje, federalni organi u skladu sa važećim propisima povlače dosta radikalne poteze u pravcu regulisanja ekonomskih tokova u SAD

i hartija od vrednosti, Škotska kraljevska banka je na račun Goldman Saks korporacije uplatila 847 miliona dolara, s ciljem da joj američka investiciona kompanija pomogne prilikom finalizacije akvizicionog ugovora s ABN Amro. Britanska vlada današnje poseduje 84 odsto akcija u Škotskoj kraljevskoj banci, nad kojom je obavljena nacionalizacija, kako bi se izbeglo od stečaja.

Nemačka IKB Deutsche Industriebank AG, jedna od prvih žrtava krize, prošla je ipak za nijansu bolje od Goldman Saks, izgubivši čitav ulog od 150 miliona dolara koje su uplatili na račun Goldman Saks. Nemačka kancelarka Angela Merkel zatražila je od ministarstva finansijske svoje zemlje da sprovede vlastitu istragu, povezanu s ovom krizom koju provode britanske i američke vlasti. Imajući u vidu široke, međunarodne razmere ovog značajnog procesa, čini se da je topljenjem ledenog brega otpočelo od samog vrha. Ovaj neosporno hrabar potez američke administracije povučen je izvan izuzetno važnom političkom situacijom, kada predsednik SAD nastoji da svojim raspoloživim sredstvima nadvlada republikansku opoziciju u namjeri da se u Kongresu izglasaju najjači zakonski predlozi koji bi doneli znatno oštriju regulativu celokupnog finansijskog sektora. Sudeći prema nekim reakcijama konzervativnih krugova u SAD, čini se da radikalni populizam polako jenjava. Mittinzi i čajanke se sve više ređe organizuju, pa se polako nameće zaključak da republikancima sve više ponestaje i čaja i argumenata. ■■

Odlazak Pola Volfovića, predsednika Svetske banke

Irak, čarape i ljubavnica

Dok su ministri finansija na nedavnom zasjedanju Svetske banke razmatrali dnevni red, njihov predsednik je bezuspešno tražio podršku. Osim predsednika Buša i njegove administracije gotovo svi, uključujući i zaposlene u Svetskoj banci, traže Volfovićovu ostavku. Opšte je mišljenje da je njegovo oštro zalaganje za borbu protiv korupcije u zemljama trećeg sveta izgubilo svaki kredibilitet

Dejan Krstić, dopisnik Bankara iz Amerike

Ljubavno-finansijski skandal predsednika Svetske banke, posle dužeg vremena, približio je stavove javnog mnjenja u Evropi i SAD. Svima je postalo jasno da Pol Volfović mora da ode, pitanje je samo kada? Upravni odbor Svetske banke na redovnom zasjedanju održanom 20. aprila ove godine nije doneo konačnu odluku o sudbini svog predsednika. Naloženo je formiranje specijalne komisije čiji je zadatak da utvrdi sve detalje u vezi sa najnovijim „nestašlucima“ lidera ove finansijske institucije. Istoga dana, međutim, sastali su se i savetnici predsednika Sjedinjenih Američkih Država. I pored činjenice da u potpunosti podržava Volfovića, Bušov kabinet bio je prinuđen da razmotri mogućnost imenovanja novog predsednika Svetske banke. Prema nezvaničnim informacijama, kao najozbiljniji kandidat za tu funkciju pominje se Ashraf Ghani, kreator politike ekonomskog preporoda Avganistana. Ako se predviđanja ostvare, bio bi to prvi „neamerički“ predsednik Svetske banke. Pre dve godine, na predlog predsednika SAD Džordža Buša, Pol Volfović je postao deseti predsednik Svetske banke. Činjenica da se na čelu međunarodne organizacije koja od 1945. godine finansijski pomaže zemlje u razvoju, našao nekadašnji zamjenik mini-

stra odbrane SAD i jedan od kreatora „drugog Zalivskog rata“ u Iraku 2003. izazvala je buru negodovanja gotovo svih članica Svetske banke, a posebno zemalja Evropske unije. Na samom početku svog mandata, Pol Volfović našao se u žiži medijske pažnje. Prilikom posete jednoj od džamija u Istanbulu, uvaženi gost potrudio se da ispoštuje

svoje domaćine. Pošto je, kako običaj nalaže, skinuo cipele, čitav svet je mogao da vidi kako predsednik jedne od najmoćnijih finansijskih institucija nosi pocepane čarape.

PITANJA SRCA

Volfović, međutim, nije obraćao pažnju ni na podsmehle povodom neves-

Hipoteka Iraka

Pol Volfović je rođen 22. decembra 1943. u gradu Itaka, država Njujork. Po obrazovanju je matematičar. Političku karijeru započinje krajem sedamdesetih, kao kadar Demokratske partije. U to vreme prvi put dobija posao u Pentagonu. Kada je 1981. Ronald Regan postao predsednik SAD, Volfović presvlači partijski dres i započinje diplomatsku karijeru. Kao ekspert za zemlje istočne Azije, u periodu 1986-1989. obavlja funkciju ambasadora SAD u Indoneziji. Tokom Zalivskog rata vraća se u Pentagon, radeći kao jedan od bliskih saradnika Kolina Pauela. Iz tog vremena datira prijateljstvo sa porodicom Buš.

Kao otpadnik iz redova Demokratske partije, tokom Klintonove vladavine, Pol Volfović se privremeno povlači iz politike. U periodu 1993-2001. obavlja funkciju dekana "Paul H. Nitze School of Advanced International Studies" na prestižnom Johns Hopkins University. Godine 2001. privatni život Pola Volfovića prvi put pobuđuje medijsku pažnju. Pošto je saznao da njegova supruga, profesor Kler Galign, održava tajnu ljubavnu vezu sa jednim od svojih studenata, Volfović podnosi zahtev za razvod braka. Ovaj događaj izazvao je veliki publicitet kako u političkim krugovima, tako i u sredstvima javnog informisanja. Dolaskom Džordža V. Buša na čelo SAD, Pol Volfović se pridružuje svojim ranijim saradnicima Diku Čepinju i Donaldu Ramsfeldu. Kao zamjenik ministra odbrane u periodu 2001-2005. aktivno sprovodi antiterorističku politiku SAD i smatra se jednim od glavnih kreatora vojne intervencije u Iraku. Od 1. juna 2005. obavlja funkciju predsednika Svetske banke. Godišnja plata Pola Volfovića iznosi 302.470 dolara, pa možda i ova cifra objašnjava njegovu čvrstu odluku da po svaku cenu ostane na ovoj funkciji.

Republikanci i nadalje ozbiljno računaju na Volfovica. Imajući u vidu njegovu dosadašnju političku univerzalnost, neće biti veliki problem da mu se pronađe nova funkcija

le istanbulske epizode, niti na reakcije evropskih članica Svetske banke. Trudio se da pažnju javnosti preusmeri na veliki projekat ekonomskog oporavka najsiromašnijih zemalja Afrike. Pre nego što je otpočeo misiju pomoći ostatku sveta, Volfović se potrudio da najpre pomogne izabranici svoga srca. Još u vreme kada je iz Pentagona detaljno planirao vojne akcije u Iraku, Volfović je bio u ljubavnoj vezi sa Šaha Rizom, dugogodišnjom službenicom u Svetskoj banci.

Stupanjem na dužnost predsednika ove institucije, ispoštovao je savet Komiteta za etiku Svetske banke, tako da je Šaha Riza odmah prebačena na novo radno mesto u Stejt departmentu. Sve to ostalo bi u okvirima uobičajene kadrovske procedure kada je reč o velikim američkim kompanijama, da neko nije odlučio da se detaljnije pozabavi ovim poslovno-romantičnim transferom. Naime, iako se još uvek nalazila na platnom spisku Svetske banke, Šaha Riza je u Stejt departmentu vrlo brzo unapređena tako da je njena ukupna godišnja plata iznosila 193.590 dolara, što je više čak i od godišnje zarade državnog sekretara Kondolize Rajs. Kao materijalni dokaz pronađeno je pismo upućeno potpredsedniku personalnog odeljenja Svetske banke u kome brižni momak zahteva unapređenje i povišicu

za svoju devojku. Dokument je potpisao Pol Volfović.

Skandal je obelodanjen uoči nedavne redovne sednice Svetske banke u Vašingtonu. Dok su ministri finansija razmatrali dnevni red, njihov predsednik je bezuspešno tražio podršku. Osim predsednika Buša i njegove administracije gotovo svi, uključujući i zaposlene u Svetskoj banci, traže Volfovićovu ostavku. Opšte je mišljenje da je njegovo oštro zalaganje za borbu protiv korupcije u zemljama trećeg sveta izgubilo svaki kredibilitet.

SLUČAJ UZBEKISTANA

U isto vreme, članice Svetske banke zameraju Volfoviću i na nedoslednosti pri utvrđivanju prioriteta za dodelu pomoći, smatrajući da Irak, Pakistan i Avganistan, zemlje od vitalnog značaja za spoljnu politiku SAD, imaju privilegovani položaj od dolaska Volfovića na čelo ove organizacije. Kao najsvježiji primer navodi se uskraćivanje ekonomske pomoći Uzbekistanu, pošto je vlada ove zemlje odbila da dozvoli sletanje američkog vojnog aviona.

U Americi više niko ne sumnja da je skoro odlazak Volfovića neminovan; među ekonomskim analitičarima, u isto vreme, postavlja se pitanje budućnosti Svetske banke. Dok su optimisti skloni da poveruju kako nastupa pozitivan period de-amerikanizacije ove institucije, skeptici s druge strane ističu da "afera Volfović" predstavlja početak kraja Svetske banke. U prilog svojoj teoriji "pesimisti" naglašavaju da Americi nije potrebna ovako glomazna organizacija kako bi novcem i u budućnosti upravljala svetom. Postavlja se takođe pitanje kako će izgledati buduća karijera Pola Volfovića. U emisiji "All Things Considered" radija NPR, ekonomski komentator Aleks Koen izrekao je svoju prognozu: "Posle svega što je učinio za politiku Bušove administracije, republikanci i nadalje ozbiljno računaju na Volfovica. Imajući u vidu njegovu dosadašnju političku univerzalnost, neće biti veliki problem da mu se pronađe nova funkcija. U privatnom i ljubavnom životu još uvek aktuelni predsednik Svetske banke, očigledno nema problema. Bilo bi ipak lepo kada bi mu Šaha Riza od naredne plate kupila par novih čarapa." ■■

Nove spekulacije o uzrocima krize

Žrtvovanje baby boom generacije

U oktobru 2007. ukupna vrednost njegovog penzionog fonda iznosila je oko 100 hiljada dolara (jedna akcija Citigroupa u to vreme vredela je 47,89 dolara). Gospodin Anderson je planirao da se penzionise početkom 2009. Sredinom marta ove godine vrednost akcija Citigroupa pala je na nezamislivih 1,78 dolara. Životna uštedovina Roberta Andersona potpuno se istopila, a vrednost njegovog penzionog fonda danas iznosi samo 3.700 dolara

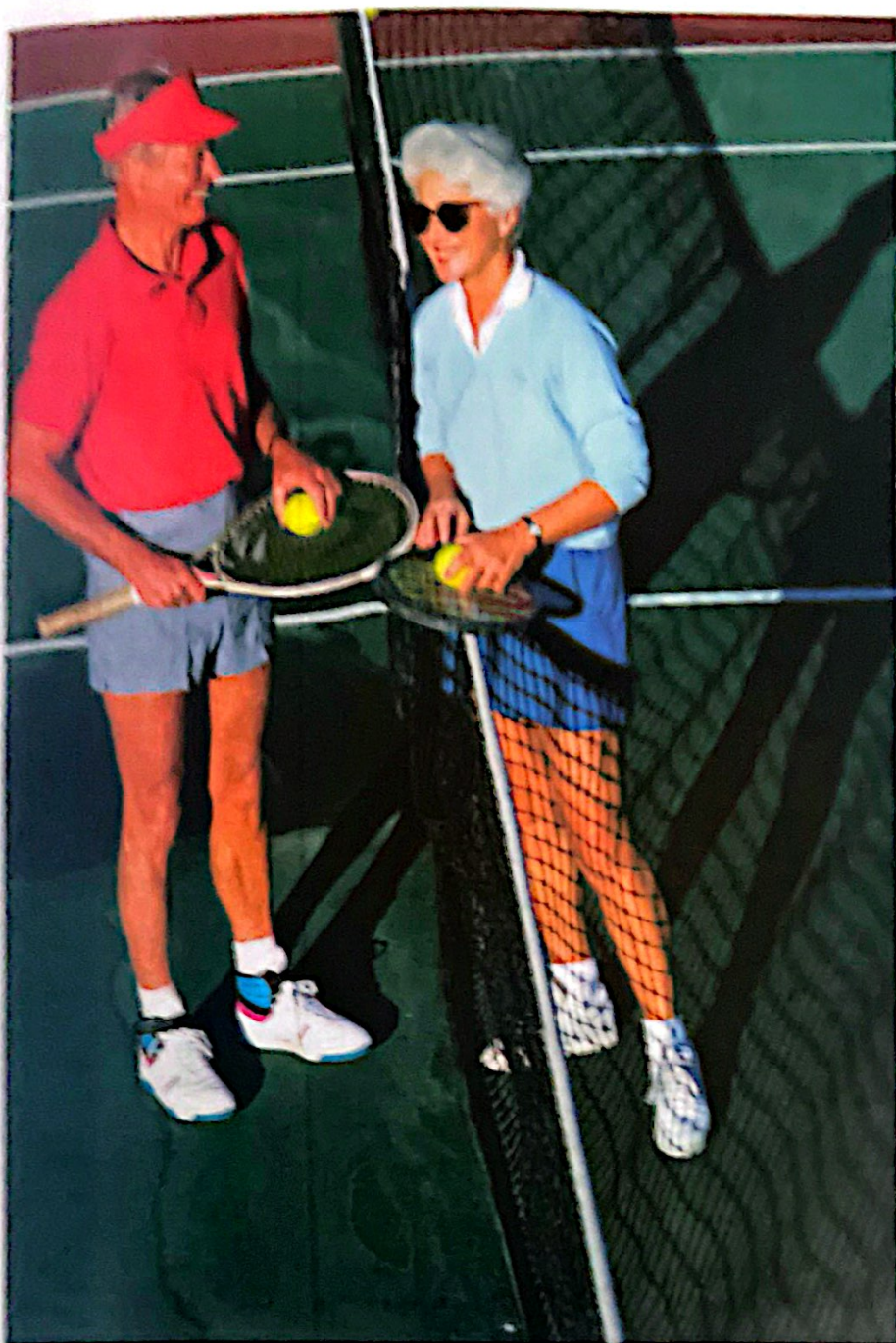
Dejan Krstić, dopisnik Bankara iz Amerike

Medijsko-kulinarska ponuda u Americi svakim danom je sve raznovrsnija. Nove serije, sportski događaji, humoristički sadržaji. Publike je sve više, a novca sve manje. Kada je čovek besposlen, a naročito kada se to događa mimo njegove volje, televizijski ekran predstavlja idealno utočište. Samo tokom februara 2009. u SAD bez posla je ostalo 650 hiljada ljudi a procenjuje se da je ukupan broj nezaposlenih Amerikanaca dostigao cifru od 7,7 miliona. Imajući u vidu profil novostečene publike, informativni programi vodećih TV stanica sve veću pažnju poklanjaju privrednim temama, finansijskim sadržajima i ekonomskim analizama. Sve češće domaćice pred TV kamerama razmenjuju recepte prilagođene kriznim vremenima: supa bez mesa, torta bez jaja, šnicle od soje. Posle bezuspešnog traganja za poslom, prosečan konzument medijskog doručka najpre spoznaje istinu da je Bernard Mejdoz završio u zatvoru da bi potom u vidu ljutog začina usledilo pojašnjenje kako postoji realna mogućnost da njegovi naslednici, a pre svih supruge

Rut, raspolažu dobrim delom porodičnog imetka. Podsećanja radi, ovaj poznati investitor u najvećoj finansijskoj prevari svih vremena svoje klijente je oštetiio za neverovatnih 65 milijardi dolara. Ova suma bila bi dovoljna da se svim nezaposlenim Amerikancima isplaćuje zakonski zagarantovana socijalna pomoć (900 dolara mesečno) u trajanju od devet meseci. Uz ručak, nezaposleni Amerikanac sa pažnjom prati potresnu priču jedne ovdašnje porodice. Robert Anderson tipičan je predstavnik „baby boom“ generacije, decenijama zaposlen u Citi banci, čitav penzioni fond pretvorio je u akcije kompanije koja ga hlebom hrani. Više nego logičan potez, imajući u vidu da se radi o jednoj od najvećih i najpouzdanijih finansijskih institucija u svetu. U oktobru 2007. ukupna vrednost njegovog penzionog fonda iznosila je oko 100 hiljada dolara (jedna akcija Citigroupa u to vreme vredela je 47,89 dolara). Gospodin Anderson je planirao da se penzionise početkom 2009. Sredinom marta ove godine vrednost akcija Citigroupa pala

je na fantastičnih 1,78 dolara. Životna uštedovina Roberta Andersona potpuno se istopila, a vrednost njegovog penzionog fonda danas iznosi samo 3.700 dolara.

Večera je svakim danom sve skromnija ali tu je Džon Stjuart da se bori za dušu prosečnog Amerikanca i njegov zaposlenje. Popularni komentator na Comedy Channel-a svim raspoloživim sredstvima napao je Džima Kramera i druge ekonomske analitičare spajajući ih sa televizijske stanice CNBC i optužujući ih da su šireći lažni optimizam ohrabрили mnoge građane da pogrešno investiraju novac. Iako Stjuart s pravom ukazuje na pasivan odnos brojnih kolega prema recesiji, ne može se smetnuti s uma da se ni mnogi, znatno poznatiji ekonomski stručnjaci nisu preterano istakli kada je reč o analizi pravih uzroka koji su doveli do globalne ekonomske krize u čitavom svetu. U poslednje vreme, međutim, umesto profesora sa Stenforda i Berklija sve češće se oglašavaju slobodnomisleći intelektualci koji u radio emisijama, na blogovima i internet-forumima otvo-

reno izražavaju sumnju u „zvaničnu verziju“ po kojoj su hipotekarni krediti preko noći uništili svetsku privredu. Postoje različite verzije, objašnjenja, teorije... Nijedna od njih nije tako jednostavna kao opšteprihvaćena bajka o nevaljalim bankama koje su neodgovorno odobravale stambene kredite. Ona je dobra vila u liku države čarobnim štapićem u vrednosti od 700 milijardi dolara iste te banke nanovo izvela na pravi put. Ako su političari, mediji i obezglavljeni građani skloni da veruju u pojednostavljene i neuverljive priče, pragmatični traže argumente.

Baby boom generaciju čine imućni pripadnici srednje klase koji se približavaju šezdesetoj godini života ali su, kako tvrde, mladi u duši i uvek spremni za promene. Smatra se da se u njihovim rukama nalazi više od 37 odsto svetskog bogatstva

Od svih raspoloživih i ne preterano dostupnih dokaza, brojevi su svakako najprecizniji i najrealniji. Krenimo zato redom i to od samog početka.

Prema zvaničnim podacima iz oktobra 2008. u SAD registrovano je 105.842.000 domaćinstava. U 72.238.000 stambenih jedinica žive vlasnici tih objekata dok 33.604.000 porodica živi u iznajmljenim stanovima. Smatra se da je 21.838.000 kuća i stanova otplaćeno a na 50.400.000 banke imaju hipoteku sve dok vlasnici ne otplate dugoročni stambeni kredit. Statistički podaci iz istog perioda svedoče da 11,8 odsto korisnika stambenih kredita nisu u stanju da na vreme izmire obaveze, ili im preči opasnost oduzimanja kuće.

Procenjuje se međutim da je do marta 2009. ovaj broj porastao na 25 odsto, ili oko 12.600.000 dužnika. Na zvaničnim sajtovima HUD (US Department of Housing and Urban Development), Freddie Mac i Fannie Mae može se pronaći podatak da iznos prosečnog stambenog kredita, popularnog „mortgagaa“ iznosi oko 190.000 dolara. Kada se ovaj iznos pomnoži sa 12.600.000 tj. brojem tzv. rizičnih zajmova (koji su da podsetimo izazvali kako američku, tako i svetsku ekonomsku krizu) dolazimo do sume 2.394.000.000.000 (2 trilion i 394 milijardi). Poređenja radi za ratove u Iraku i Avganistanu do sada je potrošeno 2,5 trilion dolara, dok budžet SAD za 2009. godinu koji je nedavno usvojen u američkom kongresu, iznosi 3,1 trilion dolara. Da li je moguće da suma od 2,4 trilion izazove kolaps finansijskog sistema u SAD i početak kraja savremenog kapitalizma u svetu?

Za potrebe ovog novinskog eksperimenta pretpostavimo da su jednoga dana svi Amerikanci jednostavno prestali da plaćaju stambene kredite, uključujući i vlasnike pomenutih 33.604.000 stanova za izdavanje, kao i sve već otplaćene nekretnine. Ako dakle zamislamo imaginarnu situaciju da svih 105.842.000 domaćinstava naprasno reši da se više nikome ništa ne plaća, došlo bi se do kritične mase hipotekarnih zajmova u vrednosti od 20,11 trilion dolara. Primera radi, ova